

Současný model obytné krajiny - příměstská krajina pod tlakem urbanizačních trendů

Abstrakt:

Vědecký výzkum tohoto tématu vychází z analýzy a terénního průzkumu rozhraní souvislé zástavby a volné krajiny. V této příměstské krajině se soustřeďuje na obytnost ve vztahu k cestní síti. Krajina, tradičně chápána jako obytná, byla založena na vztahu mezi zemědělcem a jím obhospodařovanou půdou. Tato kulturní krajina, na níž se často váže náš obraz krajiny obytné, byla historicky protkána řadou cest a stezek doprovázených místy zastavení. Příspěvek si jako případovou studii vybírá významné poutní cesty v příměstské

krajině Prahy a snaží se vysledovat, jak v současnosti přispívají / nepřispívají k účinku obytnosti. Vybrány jsou z důvodu jejich výrazných proměn – jak v rovině kompoziční a funkční (které se text věnuje), tak v rovině významové. Nastala proměna z kontinuální poutní cesty na dnešní fragmenty bez možnosti zastavení. To má také vliv na kulturní krajinu a její obytnost. Text je součástí výzkumu, který se soustřeďuje na obytnost krajiny v detailu její cestní sítě.

Českou krajinu označuje mnoho autorů téměř jednohlasně jako **krajinu kulturní** (př. Kupka, 2010). Václav Cílek uvádí, že sice nemáme žádnou divočinu, ale mnoho krásných kulturních krajin (Cílek, 2009). Součástí naší kulturní krajiny jsou **cesty a stezky v krajině**. Vedení v terénu, materiálová a vegetační úprava cest, spolu s doprovodnými objekty posiluje nebo naopak zeslabuje působení obytnosti. Specifickým typem cest jsou pak cesty poutní, které v české krajině historicky zaujímaly významné postavení

- z hlediska spirituálního a symbolického, tak zejména z hlediska utváření krajiny. Zvláště díky jejich doprovodným prvkům je na první pohled zřejmé, že se jedná o cesty zvláštního významu. Dnes jsme svědky hledání jejich současných významů a způsobů jejich utváření. Jak je k těmto cestám v současnosti přistupováno a jak podporují současnou obytnost? V nedávné době jsme ocenili blízkost nejbližší krajiny vně sídel v souvislosti s omezením cestování. Proto je důležité se věnovat její kultivaci.

Pojmu obytnosti krajiny se věnoval Ladislav Žák, obytnost pro něj je výsledkem vědomé, ochranné nebo tvořivé lidské péče. Rozlišuje však také druhý pojem - obyvatelnost - vzniká a trvá bez záměrného přičinění člověka (obojí Žák, 1947). Z tohoto základu bychom dnešní **obytnost** mohli pro kulturní krajinu definovat jako vlastnost krajiny vznikající její postupnou přeměnou pro potřeby užívání krajiny pro účely dopravní, hospodářské a rekreační se současnou estetickou hodnotou. Znamená to, že postupným uspořádáním krajiny je ovlivňována

její obytnost. To se mimo jiné projevuje v detailu cest. Podívejme se tedy na případovou studii dvou poutních cest v příměstské krajině, jakými zásahy a záměry jsou ovlivňovány a jak je tím také ovlivňována obytnost krajiny.

Cesta: Obecný termín znamenající jakoukoliv dopravní spojnici mezi dvěma místy.
Cesta stará: Termín není pevně definován, ale v zásadě se jím rozumí pozemní komunikace, která byla používána v dobách před výstavbou moderních silnic; většinou již neslouží původnímu účelu nebo je zcela opuštěná, případně je její původní podoba překryta novou úpravou. (Bolína et al. 2019)

Poutní cesta z Prahy do Hájků

Poutní cesta z Prahy do St. Boleslavi

Při srovnání současné úpravy cest Hájecké a Staroboleslavské můžeme jmenovat **několik problémů**:

1) Dnešní **nekoncepční řešení** celé cesty. Trasy byly přerušeny soudobými záměry (golfové hřiště, dálniční nájezd apod.). Cesty jsou v jednotlivých úsecích odlišně pojednané (materiálově, vegetačně, vybavením). Kontinuita trasy je tak narušena.

2) Kaple, původně chápáné jako místa zastavení, tak dnes není možné vnímat. Z původních cest, které poutní cesty kopírovaly, vznikly dopravní komunikace s vysokou hustotou dopravy. Zastavit se u kaple při hustém provozu je spíše boj o život (nejen

v extravilánu, ale i intravilánu př. Pakenská kaple ve Vínově). Omezený je také přístup k jednotlivým kaplím, např. kvůli jejich současnému umístění v neudržovaných lokalitách.

3) Kaple se stávají pouhou kulisou v krajině. Souvisí to s předchozím bodem týkající se přístupnosti, ale také úpravy prostranství v okolí kaple. Ve velmi malé míře je pojednáno jako místo zastavení s doprovodnou vegetací nebo prvky mobiliáře.

4) Dalším problémem jsou nejasnosti ohledně údržby míst zastavení poutní cesty. Obecně jednotlivé městské části vyvíjí snahu o jejich správu, případně Státní pozemkový úřad v extravilánu, nicméně tento fakt je komplikován současnými majetkovými poměry. Historickým vývojem se totiž kaple dostaly na pozemek soukromého vlastníka a dochází tak k nedorozumění, komu náleží správa o tyto prvky sakrální architektury.

Na obou trasách však také existují **příklady dobré praxe**:

1) Revitalizace úseku cesty v okolí XVIII. a XX. zastavení k Hájeckému klášteru s novou zdařilou výsadbou lip a vhodným materiálovým pojednáním, které jak esteticky potěší pěšího, tak funkčně uspokojuje výletníka na kole.

2) Opravy kapliček na cestě Hájecké (XVIII.) a Staroboleslavské (Strašenská a Sečenská). Jedná se však o záchranu samotného objektu, nikoliv záchranu kaple jakožto místa zastavení na pouti.

Použitá literatura

BOLINA, Pavel, Tomáš KLIMEK a Václav CÍLEK, 2019. Staré cesty v krajině Středních Čech. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2831-0.
CÍLEK, Václav, 2009. Krajina z druhé strany. 1. vyd. Praha: Malovaný kraj Břeclav. ISBN 978-80-903759-5-6.
HRAŠE, Jan Karel, 1885. Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách.
JEČNÝ, Hubert, 1959. Staré cesty v pražské krajině. In: Ochrana památek: Sborník Klubu Za starou Prahu na rok 1959. Praha: Orbis.
KUPKA, Jiří, 2010. Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinový ráz naší krajiny. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-04653-1.
KURANDA, Miroslav, 2009. Z Prahy do Staré Boleslavi svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy. Praha; Brandýs nad Labem - Stará Boleslav: Městská část Praha 9; Město Brandýs nad Labem - Stará Boleslav. ISBN 978-80-254-3648-6.

KVĚT, Radan, 2003. Duše krajiny: staré stezky v proměnách věků. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1012-4.
KVĚT, Radan, 2011. Atlas starých stezek a cest na území České republiky. 2. vyd. Brno: Studio VIDÍ. ISBN 978-80-87621-08-0.
PAŘÍZKOVÁ, Kateřina, 2009. Bakalářská práce: Poutní cesta do Hájků u Prahy. Vznik, vývoj a úpadek ve světle pramenů 17.-19. století. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
PŘIBYL, Vladimír, 2010. Jako jablko mezi lesními stromy: pohled do dějin františkánského kláštera v Hájků. Slaný: Patria - společnost pro ochranu kulturního dědictví. ISBN 978-80-254-7894-3.
TANNER, Jan, 1692. Heiliger Weeg von Prag nacher Alt-Buntzel [online]. Dostupné z: www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-KKPS_BV_IV_44_057VTUE-cs#search
ŽÁK, Ladislav, 1947. Obytná krajina. 1. vyd. Praha: S.V.U. Mánes: Svoboda.

Ing. arch. Adéla Chmelová:

**Současný model obytné krajiny -
příměstská krajina pod tlakem urbanizačních trendů**

Školitel: Ing. Vladimír Sitta

**9th ANNUAL CONFERENCE ON ARCHITECTURE AND URBANISM 2020
CONTEMPORARY RESEARCH DESPITE THE CRISIS, FA VUT BRNO**